

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

*Присвячується 20-річчю
ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»*

СУЧАСНА ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

**Дніпро
2023**

УДК 81'1(477)
ББК 81'2 УКР
С 91

*Ухвалено до друку Науково-методичною радою Вищого навчального
приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 4 від 22 грудня 2022 р.)*

*Ухвалено до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 5 від 02.02.2023 р.)*

Сучасна прикладна лінгвістика. Збірник наукових праць. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ»,
2023. 192 с.

(в авторській редакції)

У збірник увійшли наукові дослідження, які були оприлюднені на
Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні погляди на прикладну
лінгвістику» (09 листопада 2022 року). Тематика статей охоплює актуальні
питання щодо розвитку та становлення прикладної лінгвістики.

Матеріали наукових досліджень можуть бути використані у практичній
діяльності фахівців вказаних напрямів діяльності та у навчальному і виховному
процесах закладів освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Лежнєва Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, проректор
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Черноп'ятов Станіслав Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»

Поповський Анатолій Михайлович – доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних
дисциплін ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Холод Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»

Мірошник Андрій Дмитрович – фахівець з міжнародних зв'язків Відділу
організації наукової роботи, міжнародних зв'язків та академічної мобільності
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ISBN

(Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»)

© Автори, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Агарков О. Психолінгвістика як технологія вивчення іноземної мови в студентському середовищі.....	5
Андрішко О. Графікація і тмезис у контексті лексико-синтаксичного словотворення	14
Бердо Р. Огляд програмного забезпечення в галузі лінгвістики	23
Bondarenko V., Zhura K. Law and language.....	29
Варакута М. Когнітивістика та основи лінгвістичних знань.....	38
Виноградов Г. Середньовічна християнська лінгвістика як сегмент християнської теології	45
Запотічна Р. Особливості організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови	52
Kapiton A. Analysis of software providing translation services	59
Корсунська В. Казкотерапія як метод корегування емоційної реальності.....	67
Крашеніннікова Т. Мова як історична категорія в сучасному світі.....	77
Кривуля В. Використання інноваційних методів навчання у вищій школі	83
Кузьменко В., Негодченко О. Зміст філософських основ навчання у християнській середньовічній культурі	91
Мосейко А. Особливості термінології у адміністративному праві на прикладі формування термінології майбутнього кодексу України про адміністративні правопорушення	108
Підвисоцька Г. Usage of modern teaching methods in the process Educational activities in higher education establishments of Ukraine	116
Поповський А. Злочинне клятвозрадництво	123
Руколянська Н.В. Структурно-семантичні особливості залучених термінів текстів українського кримінального процесуального права	139
Сімович О. Вербальний символ ворон (ворона) / гавран у фрагменті мовно-фольклорної картини світу українців.....	147
Сковронська І. Дистрибутивні зв'язки сталих словосполучень публіцистичного мовлення.....	157
Федишин О. Оптимізація процесу інтенсивного навчання іноземній мові у ЗВУ	167
Холод І.В. Інноваційні підходи у методиці навчання англійської мови професійного спрямування.....	174
Худавердієва В. Інноваційні методи навчання у вищих навчальних закладах як засіб реалізації інтерактивної моделі освіти	181
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	191

СЕРЕДНЬОВІЧНА ХРИСТИЯНСЬКА ЛІНГВІСТИКА ЯК СЕГМЕНТ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ТЕОЛОГІЇ

Геннадій ВІНОГРАДОВ

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри
міжкультурних комунікацій та соціально-гуманітарних дисциплін
ВПНЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Статтю присвячено критичному розгляду середньовічної християнської лінгвістики, яка складалася в давньоєврейського, давньогрецького, латинського (трьох Святих Мов) компонентів, а також зі штучно створеної протягом середини IX–XI ст. церковнослов'янської мови. Продемонстровано на численних прикладах, що у відповідності з християнським розумінням Слова і Мови в цілому як земної моделі Промислу Божого лінгвістика, поряд із традиційними завданнями вивчення семантичних, фонетичних, синтаксичних, морфологічних аспектів функціонування, виконувала насамперед теологічну роль. Остання полягала у створенні щільної системи топонімів, етнонімів, соціально-політичної термінології з очевидним і латентним християнським богословським змістом з метою успішного функціонування середньовічної християнської цивілізації.

Ключові слова: середньовічна християнська цивілізація, богословсько-лінгвістична модель, три Святі Мови.

The article is devoted to a critical examination of medieval Christian linguistics, which consisted of ancient Hebrew, ancient Greek, Latin (three Holy Languages) components, as well as artificially created during the middle the IXth – XIth centuries Church Slavonic Languages. It has been demonstrated on numerous examples that, in accordance with the Christian understanding of the word and language as whole as earthly model of God's Providence, linguistics, along with the traditional tasks of studying semantic, phonetic, syntactic and morphological aspects of functioning, performed primarily a theological role. This role is consisted in the creation of a dense system of toponyms, ethnonyms, social and political terminology with obvious and latent Christian theological content for the purpose of successful functioning oh the medieval Christian civilization.

Key words: mediaeval Christian civilization, theological-linguistic model, three Holy Languages.

Якщо власне класичні лінгвістичні характеристики давньоєврейської, давньогрецької та латинської мов (Трьох Святих Мов у християнській традиції; далі – ТСМ) не викликають, попри існування численних наукових шкіл, версій, дискусій тощо, принципових заперечень, то розгляд зазначених мов разом зі штучно створеною церковнослов'янською мовою як складових християнської теології викликає як мінімум стриману обережність в сучасній гуманітаристиці.

Порівняно вузьке коло медієвістів істориків і філологів сприймають згаданий лінгвістично-богословський баланс а ргіогі як аксіому, більшість же колег і до сьогодні продовжують знаходитися під впливом атеїстичної традиції XVIII – XX ст., по суті заперечуючи можливість діалогу між світсько-науковими та містично-теологічними принципами пізнання. Не подолано, на жаль, і досить стійкої тенденції, поширеної в різних гуманітарних науках, які більш-менш активно використовують історично-ретроспективні методи, щодо перенесення на минуле невластивих йому рис, не виправданого модернізування, що сприяє спотворенню наших уявлень про попередні епохи в цілому, причини тих чи інших історичних явищ, мотивації вчинків тощо.

Постановка проблеми та її значення. Проблемне наповнення вище сформульованих питань ми вбачаємо насамперед у тому, щоб на рівні сучасних концептуально-методологічних можливостей охарактеризувати середньовічну християнську лінгвістику, зосереджену навколо ТСМ і церковнослов'янської як своєрідну теологічну «метадисципліну» відповідно християнському вченню. Для середньовічних християнських інтелектуалів таке ставлення до лінгвістики не викликало сумнівів (про що детальніше нижче), втім мислителі Середніх Віків не мали в арсеналі такого набору семантичних, морфологічних, синтаксичних тощо пізнань, які є у розпорядженні сучасних науковців, але останні, як вище зазначалося, продовжують часто упереджено ставитися до методів і принципів богослов'я. Ми ж спробуємо поглянути на сформульовану проблему немов би середньовічними очима, що цілком відповідає важливому методологічному принципу історизму, який закликає розглядати той чи інший історичний період виключно притаманних саме йому світоглядних позицій.

Аналіз досліджень проблеми. Історіографічно-джерелознавчі складові досліджуваної теми, з одного боку, є доволі багатими на численні дослідження, виконані в різних методологічних площинах, але з іншого, тільки останніми роками історики і філологи, які спеціалізуються на вивченні тих чи інших аспектах християнського Середньовіччя, розпочали вивчення останнього без атеїстичних і культурних упереджень на принципах історизму. Насамперед

необхідно згадати прізвища таких відомих науковців, як: А. Поппе, Л. Мюллер, Дж. Еванс, І. Данилевський, М. Толстой, В. Колесов, Є. Верещагін та інших. Зацікавленого читача автор цих рядків відсилає до кількох власних праць, в яких здійснений прискіпливий і критичний аналіз досягнень класичної, сучасної, вітчизняної гуманітаристики в царині вивчення середньовічної епохи під запропонованим кутом зору, оцінено досягнення та втрати, окреслено перспективи подальших наукових пошуків [див.: 1 – 5].

Виклад основного матеріалу. Максимально стисло, переконливо, прозоро і вичерпно християнське ставлення до слова як такого (в коренем, префіксом, суфіксом, закінченням), до словосполучення, фрази, зрештою – до мови як знакової комунікаційної системи сконцентровано на початку Євангелія від Іоанна: «На початку було Слово, і Слово було з Богом, і Слово було Богом. Воно було на початку з Богом. Все через Нього виникло, що виникло. В Ньому було життя, і життя було світлом людям. І світло світить у темряві, і темрява не охопила Його» (Ін., I, 1 – 5; наводимо один з можливих перекладів; побіжно зауважимо, що жоден з на сьогодні існуючих перекладів Біблії з оригінальних давньоєврейської та давньогрецької мов не є задовільним з лінгвістичної точки зору). Як своєрідний алгоритм сприймалися і наступні рядки: «І Слово стало плоттю і мешкало серед нас, і ми бачили славу Його, славу як Єдинородного від Батька, повного Благодаті та Істини» (Ін., I, 14). Не заглиблюючись у надзвичайно складні суто теологічні питання, втім відзначимо, що у такий, властивий Біблії символічно-метафоричний спосіб було сформульовано християнське ставлення до мови як в принципі доступної для людського пізнання моделі ідеального Творіння Божого, як земної проєкції Царства Небесного. Крім того, Слово (Логос) ставало абсолютним синонімом Ісуса Христа як Сина Божого. Таким чином, мова як така і лінгвістика як систематизований комплекс уявлень про мову (критерії науковості середньовічної лінгвістики з позицій сучасності ми на цьому етапі наших роздумів ми не беремо до уваги) практично автоматично включалися до компетентності християнського богослов'я.

Досвід використання мови як своєрідного «будівельного матеріалу» соціальних, політичних, культурних тощо складових історичного поступу європейської (і не тільки) цивілізації існував задовго до початку впровадження християнства в Римській Імперії протягом IV та подальших століть і як державної релігії, і як ідеологічного підґрунтя. Християнство, попри принципово негативне ставлення до багатобожжя як сатанинського гріха, мусило рахуватися з колосальним тривалим культурним досвідом низки розвинутих цивілізацій, історично і територіально дотичних Східного Середиземномор'я, звідки, як відомо, християнство мало витоки. Сама Римська Республіка, а з часів принципату Августа Імперія, ще в дохристиянські часи активно застосовувала неологізми з метою зосередження в них додаткової інформації; достатньо навести штучний термін «імператор» (похідний від «імперіум»; в цьому слові – *impregium* – відсутній корінь, тільки два префікса (*im-* і *reg-*) і закінчення (*-um*) для підкреслення його умовності, адже це був протягом республіканських часів суто почесним титулом без будь-якого конкретного владного навантаження), численні топоніми (Скандинавія, Шотландія, Германія, Польща та ін.), етноніми (франки, бургунди, поляки, варяги тощо), соціальну термінологію, яка штучно утворювалася за допомогою переважно грецьких і латинських компонентів (феодал, бенефіцій, аллод та ін.). Але у дохристиянські часи подібна практика не мала релігійного навантаження, виконуючи роль додаткових засобів ефективного поширення римської влади на території як власне держави, так і на сусідні терени по периметру римських кордонів для замирення з варварським світом шляхом його бодай часткового залучення до римських чеснот.

Для більш успішного процесу «теологізації» лінгвістики християнство використовувало римський республіканський та імперський досвід активного залучення численних регіональних мов як третього законного мовного компоненту в офіційному діловиробництві та суспільних стосунках. Наприклад, на хресті, на якому було розп'ято Спасителя напис «Ісус з Назарету Цар Іудейський» було зроблено єврейською, грецькою і латиною (саме тому

вони стали TCM), адже поряд із державними грецькою і латиною на території Іудеї у складі Римської Імперії законний статус мала і місцева. До речі, за римськими законами прокуратор чи інший офіційний представник Риму в певному регіоні призначався тільки після опанування останнім місцевої мови в достатньому обсязі для підтримання контактів із регіональними елітами з метою, крім іншого, демонструвати лояльність центральної влади до історичних, релігійних та інших традицій на місцях; Рим мусив дотримуватися численних компромісів і проявляти толерантність, оскільки тільки військовою силою чи терором неможливо було підтримувати порядок у величезній країні.

На думку християнських інтелектуалів (переважно анонімних, оскільки вони свідомо не афішували власні імена, вважаючи свою діяльність виконанням Божої Волі і максимально уникаючи публічності, розглядаючи останню в якості гордині – як відомо, одного зі смертних гріхів), слова з прозорою чи латентною християнською семантикою в якості політичної, суспільної, побутової, власне культурно-релігійної термінології постійно повинні були оточувати людину протягом усього життя, створюючи у такий спосіб своєрідну систему моральних координат як для заохочення до благих вчинків, так і для постійного нагадування про спокусу здійснити грішний вчинок (лукавий, як відомо, згідно іудейської, християнської та мусульманської релігій є невід’ємною складовою Творіння Божого як джерело постійних провокацій; власне і слово «сатана» – «шатан» чи «шайтан» на семітських мовах – буквально означає спокусник чи провокатор). Далі ми зупинимося на стислій характеристиці найяскравіших, як на нашу думку, прикладів, які сукупно повинні підтвердити висловлену тезу про концептуальну «теологічність» середньовічної лінгвістики.

На прикладі запозиченого християнським Середньовіччям з класичної латини прикметника *foedus*, а, um можна побачити штучні метаморфози, за допомогою яких слова наповнювалися новим семантичним навантаженням. У республіканські та дохристиянські імперські часи зазначений прикметник зі значеннями «брудний», «неохайний», «огидний», «підступний», «небезпечний» тощо використовувався переважно для описування так би мовити «негативно-

обережного» ставлення Риму до численних варварських народів, які оточували країну; крім того, похідний від *foedus* іменник *foedus, eris* мав значення «союз», «домовленість», «договір» тощо. Сукупно слово у своєрідний діалектичний спосіб містило одночасно і побоювання, обережність Риму в ставленні до варварського світу, але і прагнення на певних умовах домовлятися з останнім з укладанням відповідних угод. Але під кутом зору християнського вчення спочатку негативні значення прикметника почали наповнюватися позитивним змістом, адже слово *χρῑστός* давньогрецькою насамперед означало «брудний», «неохайний» тощо і тільки в християнській традиції наповнилося значенням «помазаник» (в сенсі – на Царство, відповідно до релігійних ритуалів; повний грецький відповідник єврейському «машиах», тільки у власне грецькій формі «месія»; зауважимо, що більшість запозичень із давньоєврейської в грецьку і латинську мову замість «ш» використовували «с», адже для останніх буква і звук «ш» не були притаманними). Значення «союз», «договір» в аналогічний спосіб почало відповідати біблійному «заповіт» (Старий і Новий відповідно).

Не можна оминати увагою і поширену в середньовічній латиномовній католицькій традиції категорію «бенефіцій» (*beneficium* мовою оригіналу) як синонім категорії «феод» – умовне землеволодіння васалу від сеньйора. Але бенефіцій – калька з грецького «євхаристія» (*ευχαριστία*, буквально – добре чи благо пожалування), а цими термінами в Середньовіччі свідомо позначалося одночасно і таїнство причастя, і провідна форма землеволодіння як основи соціального устрою. Крім цього, грецьким словом «таксис» (*τάξις*) позначалися не тільки ангельські рівні в структурі Царства Небесного, але і відповідні чиновницькі посади, оскільки суспільна структура свідомо корегувалася зі зразковою структурою містично-символічного Промислу Божого. Зауважимо, що церковнослов'янська мова використовувала термін «чин», звідки походять численні «чиновник», «чинити» (опір як в українській чи щось ремонтувати), «начало», «начальник»; до речі, на сьогодні відомі як суто філологічні поняття «синтаксис» і точна його калька «сочинение» мали у Середньовіччі виключно богословсько-соціальний характер, прямо позначаючи збалансовану сукупність

державного чиновництва, яке мало діяти виключно у відповідності зі згаданою Небесною Ієрархією, про що слова, насичені суто християнською семантикою, чиновництву постійно повинні були нагадувати про їх чесноти.

Теологічне навантаження присутнє і в штучно утворених термінах для позначення монархічних титулів. За приклад оберемо загальновідомий титул «князь», присутній у різних графічних і фонетичних формах в германських і слов'янських мовах: *konung* в германсько-скандинавських мовах, *könung* в німецькій, *king* в англійській і широкий діапазон аналогічних за походженням термінів в слов'янських мовах. Слово для позначення королівського монархічного рівня, другого за статусом після імператора, має латинське походження і складається з префікса *com-* (варіанти *col-*, *cop-*, *co-* зі значенням «разом», «з») і кореня *ungo* – дієслова зі значеннями «мазати», «мастити», «бруднити» тощо (змістовно перегукується з наведеним вище *foedus*). Тобто, сукупно королівський і князівський титул у германських і слов'янських означав «бути з помазаним», «бути подібним (Ісусу Христу як Помазанику Божому)», що прямо відсылало до постаті і символу Ісуса Христа; не випадково у східноєвропейській православній традиції, відповідно до наведеного прикладу, монархів прийнято було називати «Помазаниками Божими».

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Наведені вище міркування досить переконливо доводять, що середньовічна християнська лінгвістика сприймалася інтелектуальною елітою доби насамперед якості невід'ємної складової християнської теології, що відповідало не тільки базовим світоглядним підвалинам монотеїстичного християнського вчення, але і уявленням про механізми його поширення як у межах Римської Імперії, так і на суміжних і віддалених теренах, так званого, «варварського світу», серед кельтських, германських, слов'янських та інших етносів. Для цього, крім іншого, необхідно було штучно «насичувати» традиційну семантику грецької та латинської мов новим, вже суто християнським змістом, створювати неологізми переважно з латинських компонентів (коренів і префіксів), насичуючи живі

мови і діалекти монотеїстичними біблійними елементами і сприяючи у такий спосіб поступовій еволюції варварського багатобожжя в бік християнства.

Очевидно, що сучасна гуманітаристика, попри великий досвід у вивченні історичних і мовних процесів за доби Середньовіччя, тільки визначається в основних алгоритмах, стратегічних і тактичних пріоритетах кардинального переосмислення процесу формування і розвитку середньовічної християнської цивілізації під запропонованим кутом зору.

Список використаної літератури

1. Виноградов, Г. М. Давньоруська державність: теологічно-лінгвістична модель та принципи практичної реалізації. Дніпро: Акцент ПП, 2018. 372 с.
2. Виноградов, Г. М. Середньовічна християнська цивілізація як інтелектуальна семантично- метафорична конструкція. *Теорія і практика сучасної науки та освіти: Матеріали Міжнародної наукової конференції*, 29 – 30 листопада 2019 р., м. Дніпро / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпро: СПД «Охотник», 2019. Ч. I. С. 146 – 148.
3. Vynogradov, G. Principles of Contracting artificial pagan German, Celtic and Slavic Theonyms by Christian Intellectuals. *Church History: Studies in Christianity and Culture*. 2022. Vol. 47 (2). P. 17 – 46 (Part 1).
4. Vynogradov, G. Principles of Contracting artificial pagan German, Celtic and Slavic Theonyms by Christian Intellectuals. *Church History: Studies in Christianity and Culture*. 2022. Vol. 47 (2). P. 15 – 48 (Part 2).
5. Vynogradov, G. Intellectual Theological and Linguistic Paradoxes of the Medieval Christian Civilization. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2022. Vol.2. Issue 3. P. 35. 76.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Роксолана ЗАПОТІЧНА

*старший викладач кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
Львівського державного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

У статті розглянуто роль та особливості самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей як однієї з провідних форм організації процесу навчання іноземних мов у немовному закладі вищої освіти та необхідної професійної складової сучасного фахівця у галузі економіки. Особлива увага приділяється факторам, що підвищують ефективність самостійної роботи як з боку здобувачів вищої освіти, так і з боку науково-педагогічних працівників. У статті наведено зразки завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей, які сприяють формуванню знань, їх закріпленню та систематизації на різних етапах